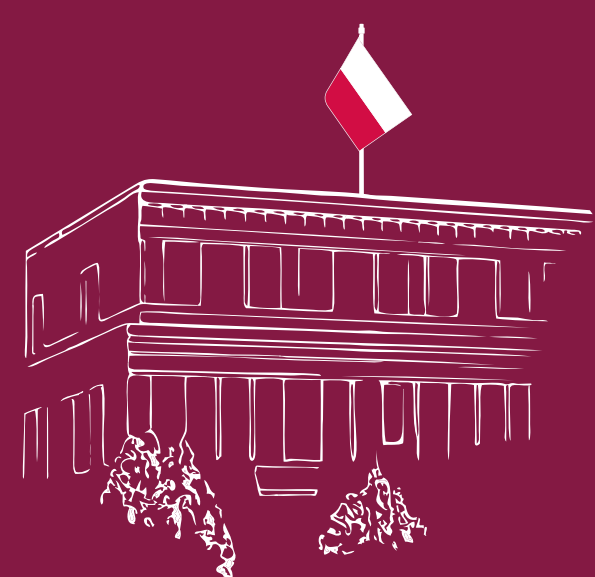

35 lat odrodzonego Senatu

30 grudnia 1989 r., po przyjęciu przez Senat ustawy o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, która przywróciła nazwę państwa – Rzeczpospolita Polska i godło państwowe – orła białego w złotej koronie, senator Zbigniew Romaszewski z pomocą pracownicy Kancelarii Senatu Bogumiły Cichońskiej zawiesił w Sali Kolumnowej Sejmu, będącej wówczas miejscem obrad plenarnych Izby wyższej, przedwojenny wizerunek orła w koronie.

[Fot. Anna Wdowińska, Kancelaria Senatu]

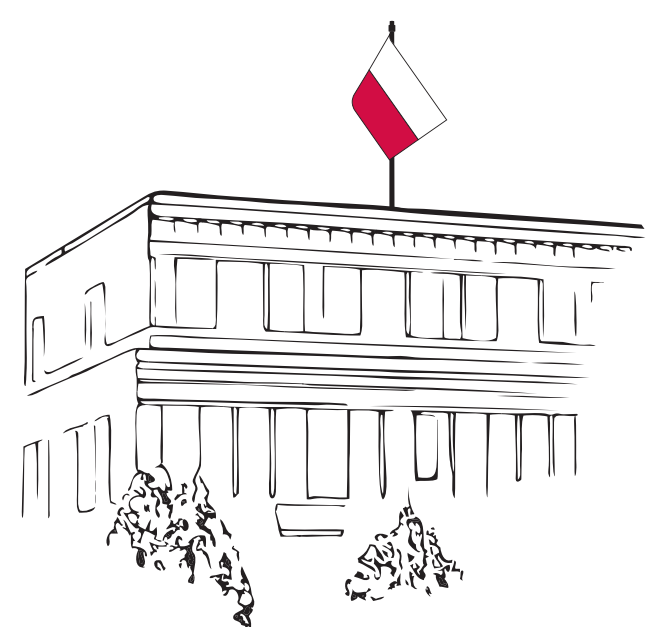
4 i 18 czerwca 1989 r. odbyły się w Polsce pierwsze po II wojnie światowej częściowo wolne wybory do Sejmu i całkowicie wolne do Senatu. Zakończyły się one zwycięstwem opozycji solidarnościowej, zapoczątkując proces transformacji ustrojowej w Polsce.

Strajki w kwietniu i sierpniu 1988 r. doprowadziły do podjęcia rozmów między przedstawicielami władz PRL i opozycji w ramach obrad Okrągłego Stołu. 6 lutego 1989 r. przy okrągłym stole w Sali Kolumnowej Pałacu Namiestnikowskiego (obecnie Pałac Prezydencki) zasiadło 58 przedstawicieli władz, NSZZ „Solidarność”, oficjalnych związków zawodowych i Kościoła; łącznie w pracach wzięło udział prawie 600 osób. Obrady trwały do 5 kwietnia 1989 r. W wyniku zawartych porozumień przywrócono m.in. urząd Prezydenta i Senat, zlikwidowany w 1946 r. Po długich sporach ustalono, że wybory do Izby wyższej, składającej się ze 100 senatorów, będą całkowicie wolne i zostaną przeprowadzone według ordynacji większościowej. Z każdego spośród istniejących wówczas 49 województw miało zostać wybranych po 2 senatorów, z wyjątkiem województw mazowieckiego i katowickiego, którym przyznano po 3 mandaty. W wyborach do Sejmu, liczącego 400 posłów, tylko 161 mandatów było wolnych, a 299 zarezerwowano dla rządzącej koalicji.

Prowadzenie kampanii wyborczej opozycji powierzono Komitetowi Obywatelskiemu przy Przewodniczącym NSZZ „Solidarność” Lechu Wałęsie. Postanowiono, że Komitet Obywatelski wystawi tylko po jednym kandydacie na każdy mandat sejmowy i senatorski. To właśnie w tej decyzji upatruje się jednego z głównych źródeł zwycięstwa Solidarności w wyborach. W kampanii wyborczej wzięło udział tysiące wolontariuszy zaangażowanych w działalność komitetów obywatelskich, utworzonych w wielu miastach, miasteczkach, wsiach i osiedlach. W całej Polsce organizowano plakatową kampanię propagandową, a także dziesiątki spotkań i wieców z udziałem tysięcy osób. Kandydatów KO wspierali znani artyści, także z zagranicy, jak na przykład Jane Fonda i Yves Montand. Istotną rolę w kampanii odegrały też nowo założona „Gazeta Wyborcza”, która przełamała monopol medialny komunistów, i reaktywowany „Tygodnik Solidarność”. Znakiem firmowym większości kandydatów KO było zdjęcie z Lechem Wałęsą umieszczone na plakatach autorstwa Erazma Ciołka. Przyszłych reprezentantów Solidarności w parlamencie określano mianem „drużyna Wałęsy”.

4 czerwca 1989 r. tysiące wolontariuszy w całej Polsce prowadziło punkty informacyjne, w których można było się dowiedzieć, jak głosować na opozycję. W pierwszej turze wyborów kandydaci Komitetu Obywatelskiego zdobyli 160 ze 161 mandatów przeznaczonych dla posłów bezpartyjnych i 92 ze 100 mandatów senatorskich. Jak określił to w swoich wspomnieniach Lech Wałęsa, tego dnia „komuniści dostali czerwoną kartkę”. W wyborach do Senatu największy odsetek głosów zdobyli: Zofia Kuratowska (ponad 82%) oraz Roman Ciesielski i Józef Ślisz (ponad 81%). Najwięcej, prawie 913 tysięcy osób, głosowało na Andrzeja Wielowieyskiego. W drugiej turze wyborów, 18 czerwca 1989 r., Solidarność zdobyła brakujący jej mandat poselski oraz 7 z 8 pozostałych do obsadzenia mandatów senatorskich. Ostatecznie w Senacie I kadencji zasiadło 99 senatorów wybranych spośród kandydatów KO „Solidarność” i 1 niezrzeszony.

Wybory parlamentarne w 1989 r. upamiętnia Dzień Wolności i Praw Obywatelskich, obchodzony 4 czerwca, a ustanowiony w 2013 r. uchwałą Sejmu. W uchwale podkreślono, że w czasie tych wyborów „siłę zastąpiła kartka wyborcza”, a wynik głosowania zapoczątkował proces uwalniania się Europy od komunizmu.

35 lat odrodzonego Senatu

Inauguracja obrad Okrągłego Stołu, 6 lutego 1989 r.

[Fot. Damazy Kwiatkowski, PAP]

Kampania plakatowa przed wyborami czerwcowymi 1989 r. w Warszawie.

[Fot. Tomasz Gutry, PAP]

Plac Konstytucji w Warszawie, maj 1989 r. Najbardziej znanym plakatem wyborczym kampanii Solidarności był plakat autorstwa Tomasza Sarneckiego, przedstawiający kadr z Garym Cooperem z filmu „W samo południe”.

[Fot. Tomasz Gutry, PAP]

Plac Konstytucji w Warszawie, maj/czerwiec 1989 r. Sztab wyborczy warszawskiego Komitetu Obywatelskiego mieścił się na placu Konstytucji w dawnej kawiarni „Niespodzianka”, której nazwa okazała się niejako symboliczna wobec wyników wyborów.

[Fot. Marek Cezary Langda, PAP]

Punkt informacyjny w Szczecinie, 4 czerwca 1989 r.

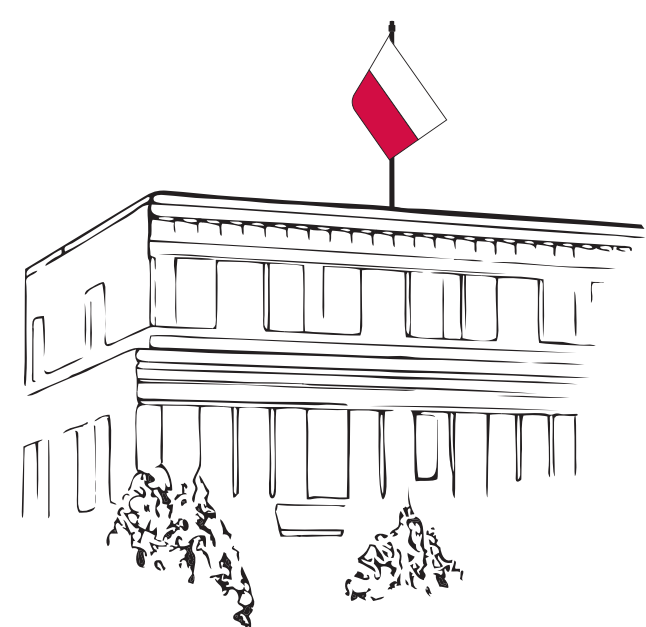
[Fot. Jerzy Undro, PAP]

Senat Rzeczypospolitej Polskiej ma wielowiekową historię. Powstał z Rady Królewskiej, funkcjonującej przy monarchii od połowy XIV w. Pod koniec XV w., obok Izby Poselskiej i króla, stał się jednym z 3 stanów sejmujących. Rola tej Izby i jej znaczenie zmieniały się w ciągu wieków, zawsze jednak istniała, gdy państwo polskie było w pełni suwerenne, zniknęła, gdy suwerenność traciło. W różnym składzie i z różnymi uprawnieniami Senat funkcjonował do czasów rozbiorów. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r. dopiero Konstytucja marcowa z 1921 r. ustanowiła władzę ustawodawczą w postaci dwuizbowego parlamentu i umożliwiła przeprowadzenie wyborów do Senatu w 1922 r. Ostatnie posiedzenie Izby wyższej II RP odbyło się 2 września 1939 r. Po zakończeniu II wojny światowej sytuacja polityczna w Polsce radykalnie się zmieniła. W 1946 r. przeprowadzono referendum ludowe, w którym społeczeństwo wypowiedziało się m.in. w sprawie zniesienia Senatu. Na podstawie jego sfałszowanych wyników zlikwidowano drugą Izbę parlamentu. Przywrócono ją w wyniku porozumień Okrągłego Stołu w 1989 r.

Podczas 35 lat istnienia współczesnego Senatu zmieniały się jego rola i uprawnienia, ale Senat zawsze stara się być Izbą powagi i rozsądku. Obecnie, oprócz stanowienia prawa wraz z Sejmem, wyraża zgodę na zarządzenie przez Prezydenta referendum ogólnokrajowego. Może też oceniać unijne projekty ustawodawcze pod względem ich zgodności z zasadą pomocniczości. Zgoda Senatu jest niezbędna przy powoływaniu i odwoływaniu Rzecznika Praw Dziecka, prezesów: Najwyższej Izby Kontroli, Urzędu Ochrony Danych Osobowych i Instytutu Pamięci Narodowej, a także powoływaniu Rzecznika Praw Obywatelskich. Mianuje m.in. 3 członków Rady Polityki Pieniężnej i 1 członka Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji. Wybiera również ławników Sądu Najwyższego. Dwóch senatorów zasiada w Krajowej Radzie Sądownictwa.

Senat kilkakrotnie zmieniał miejsce obrad. Czasem zupełnie pozbawiano go siedziby. W Polsce przedrozbiorowej miejscem obrad Senatu był Zamek Królewski w Warszawie. Na siedzibę reaktywowanej w 1921 r. Izby wyższej parlamentu przystosowano budynek dawnego Aleksandryjsko-Maryjskiego Instytutu Wychowania Panien w Warszawie. Sala obrad mieściła się w jadalni instytutu.

Podczas II wojny światowej senackie budynki zostały zniszczone, dlatego przywrócony w 1989 r. Senat znowu nie miał swojej siedziby. Na jego potrzeby przeznaczono pomieszczenia w budynku sejmowym, ale nie było tam odpowiednio dużej sali, w której mógłby się zbierać. Izba początkowo obradowała, na przemian z Sejmem, w jego sali obrad plenarnych, a następnie, przez ponad półtora roku – w Sali Kolumnowej Sejmu. Prace nad budową senackiej sali obrad, według projektu Andrzeja Kaliszewskiego, przy współpracy Barbary Kaliszewskiej i Bohdana Napieralskiego, rozpoczęły się jesienią 1990 r. Dzięki połączeniu 3 sal konferencyjnych uzyskano jedną o powierzchni zaledwie 220 m². Pierwsze posiedzenie Senatu w nowo wybudowanej sali odbyło się 23 maja 1991 r.

35 lat odrodzonego Senatu

SENAT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Gmach Senatu od strony parku. Budynek powstał w latach 1949–1952 według projektu Bohdana Pniewskiego z przeznaczeniem na bibliotekę sejmową. Do 1989 r. mieściły się w nim Archiwum Komitetu Centralnego PZPR i biura Rady Państwa.

[Fot. Marta Marchlewska-Wilczak, Kancelaria Senatu]

Sala posiedzeń Senatu, 1932 r.

[Fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe]

Budowa sali obrad plenarnych Senatu, październik 1990 r.

[Fot. Jacek Doktor, Kancelaria Senatu]

Fotografia po lewej: laska marszałka Senatu wykonana w 1991 r. Głowicę laski stanowi połączona, stylizowana korona z czasów Kazimierza Wielkiego, ozdobiona 4 bursztynami. Na drzewcu umieszczone są historyczne daty: 3 V 1791, 11 XI 1918, 6 VI 1989.

[Fot. Michał Józefaciuk, Kancelaria Senatu]

Obecna sala obrad plenarnych Senatu.

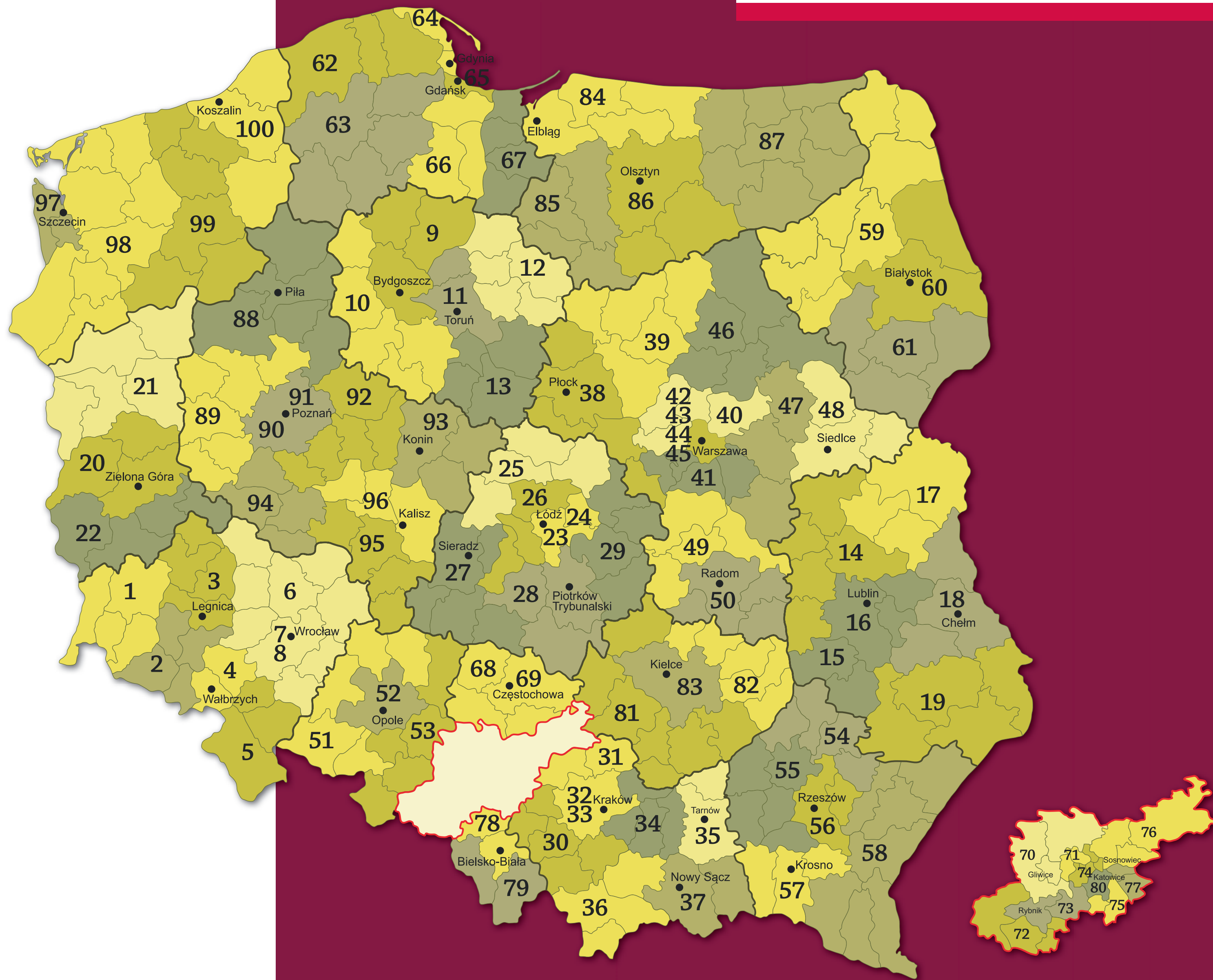
[Fot. Michał Józefaciuk, Kancelaria Senatu]

OKRĘGI WYBORCZE DO SENATU RP 1989–2023

WYBORY

w latach 2011, 2015,
2019 i 2023

Od 2011 r. wybory do Senatu przeprowadzane są zgodnie z kodeksem wyborczym, który wprowadził 100 okręgów jednomandatowych. Obejmują one część województwa – kilka powiatów lub powiaty i miasto albo miasto lub jego część.

WYBORY

w latach 2001, 2005 i 2007

Zasady wyborów do Senatu V–VII kadencji zostały określone w ordynacji wyborczej zgodnie z obowiązującym od 1999 r. podziałem administracyjnym kraju na 16 województw.

Okręg wyborczy obejmował całe województwo lub jego część. W 40 okręgach wybierano od 3 (województwa: lubuskie, opolskie, podlaskie, świętokrzyskie) do 13 senatorów (województwa mazowieckie i śląskie).

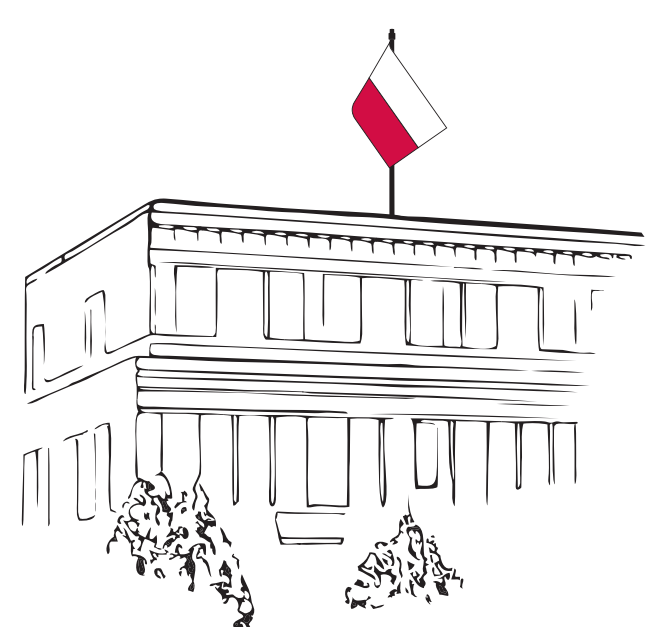
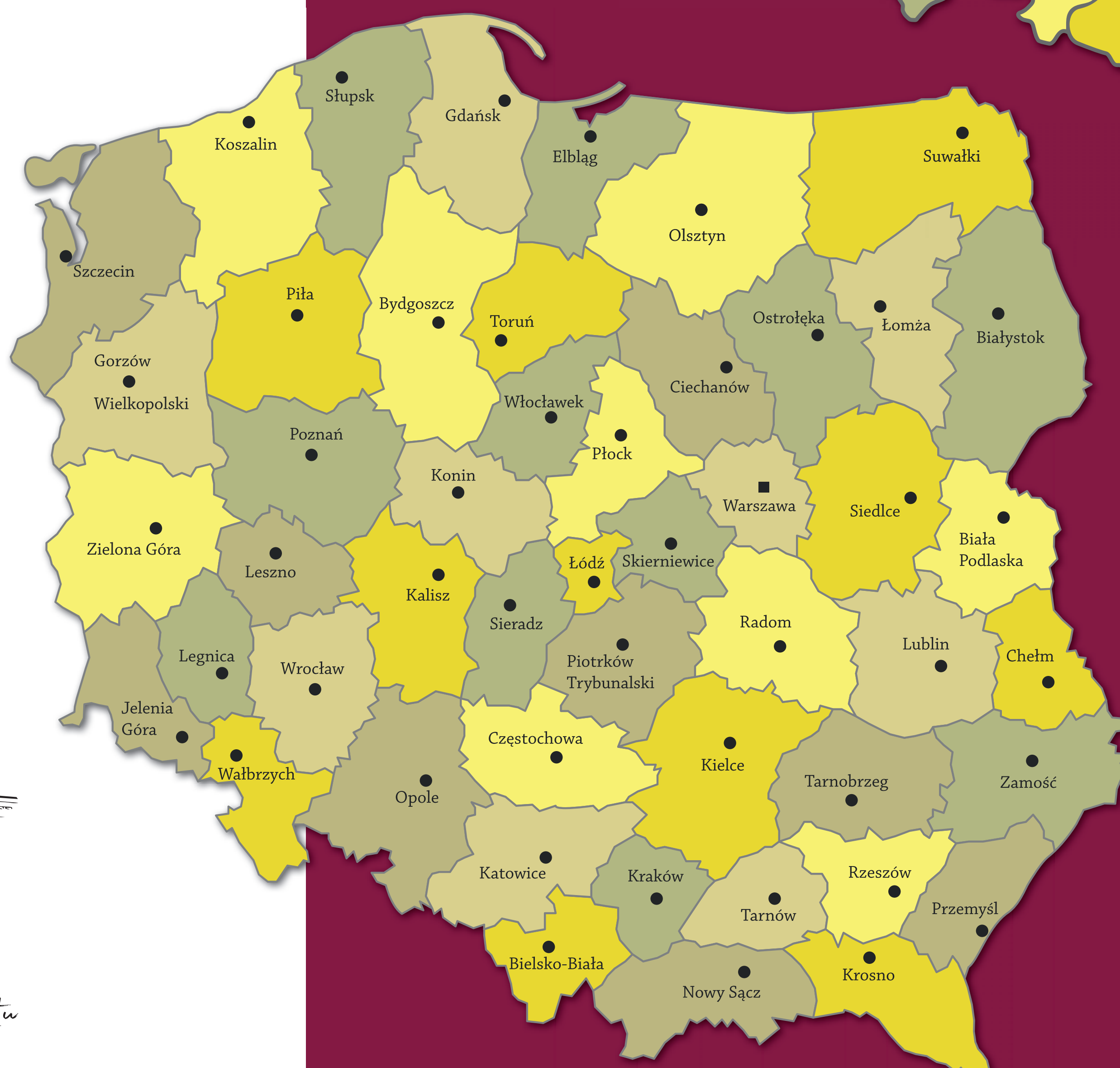

WYBORY

w latach 1989, 1991,
1993 i 1997

Wybory do Senatu pierwszych 4 kadencji odbywały się według ordynacji wyborczej uwzględniającej podział administracyjny kraju na 49 województw, obowiązujący w latach 1975–1998.

W województwach warszawskim i katowickim wybierano po 3 senatorów, a po 2 w pozostałych województwach.

35 lat odrodzonego Senatu

UDZIAŁ W STANOWIENIU PRAWA

Podstawowym zadaniem Senatu jest stanowienie prawa poprzez uczestniczenie w procesie legislacyjnym. Uchwalone przez Sejm ustawy Izba wyższa może przyjąć, odrzucić (z wyjątkiem ustawy budżetowej) lub wprowadzić poprawki. Ma 30 dni na zajęcie stanowiska, a 14 dni w przypadku tzw. ustawy pilnej. Sejm może odrzucić zarówno poprawki, jak i wniosek o odrzucenie ustawy. Nie ma też obowiązku ustosunkowania się do stanowiska Senatu. W takiej sytuacji ustawa przepada.

Ustawy najpierw są rozpatrywane przez senatorów na posiedzeniach jednej lub kilku komisji, a następnie na posiedzeniach plenarnych Izby. W poszczególnych kadencjach zmieniała się liczba komisji stałych – od 13 w II i III kadencji do 20 w obecnej, XI kadencji. Powoływane były również podkomisje stałe i komisje nadzwyczajne. Liczba posiedzeń komisji wahała się od 736 w II kadencji do 3101 w VII kadencji. Ogółem odbyło się 21 091 posiedzeń komisji.

W ciągu 10 kadencji Izba łącznie zebrała się na 742 posiedzeniach. Senat rozpatrzył 6093* ustawy. Do 2690 ustaw wprowadził 36 921 poprawek, z których Sejm przyjął 27 522, czyli 75,2%. Odsetek przyjmowanych senackich poprawek w poszczególnych kadencjach wahał się od 51,4% w X kadencji do 95,8% w IX kadencji. Izba wniosła również o odrzucenie 139 ustaw, Sejm zaakceptował jedynie 18 takich wniosków. Poprzez swoją pracę Senat w istotny sposób wpływa na jakość stanowionego prawa.

Dzięki swoim uprawnieniom Senat uczestniczył w kształtowaniu ustroju Polski. 17 października 1992 r. została uchwalona ustawa konstytucyjna o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym, tzw. mała konstytucja. Senat wniósł do niej liczne poprawki, z których część została zaakceptowana przez Sejm. Izba miała też wkład w przygotowanie i uchwalenie nowej konstytucji. Opracowała własny jej projekt, a kilku senatorów było członkami Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego. W II kadencji Sejmu przewodniczył jej senator Walerian Piotrowski, w III kadencji wiceprzewodniczącym był senator Stefan Pastuszka. Zgromadzenie Narodowe uchwaliło obecnie obowiązującą Konstytucję RP 2 kwietnia 1997 r. Potwierdzono w niej, że Senat obok Sejmu sprawuje władzę ustawodawczą, określono też jego kompetencje.

Zgoda Senatu jest niezbędna przy ratyfikacji przez Prezydenta określonych w Konstytucji RP umów międzynarodowych. W przypadku umów dotyczących m.in. pokoju, sojuszy, układów politycznych lub wojskowych, wolności, praw lub obowiązków obywatelskich oraz członkostwa Polski w organizacjach międzynarodowych wymagane jest uchwalenie ustawy, wyrażającej zgodę Sejmu i Senatu.

* Wszystkie dane liczbowe dotyczą stanu z 12 listopada 2023 r. (koniec X kadencji Senatu).

Głosowanie w sprawie ustawy budżetowej na rok 2024, 5. posiedzenie Senatu XI kadencji, 24 stycznia 2024 r.
[Fot. Tomasz Ozdoba, Kancelaria Senatu]

Wystąpienie senatora Piotra Łukasza Juliusza Andrzejewskiego podczas obrad Zgromadzenia Narodowego w sprawie uchwalenia Konstytucji RP, 22 marca 1997 r.
[Fot. Leszek Łożyński, Kancelaria Sejmu]

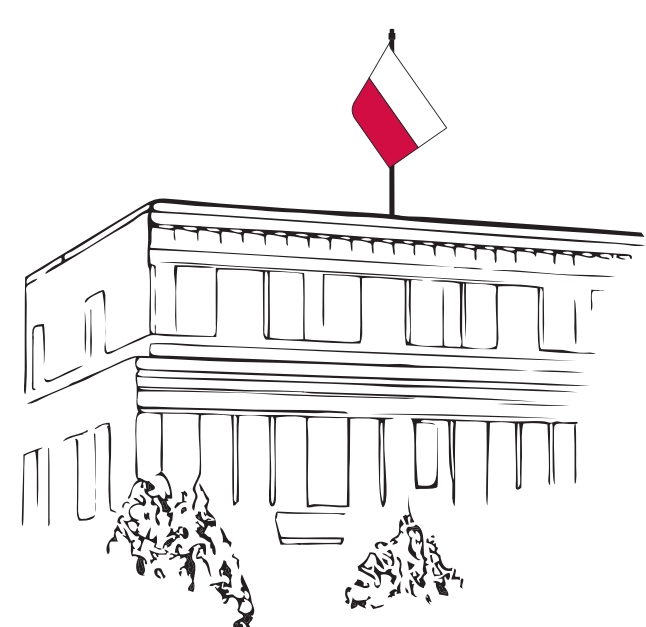
Wystąpienie przewodniczącego Komisji Spraw Zagranicznych i Integracji Europejskiej senatora Władysława Bartoszewskiego podczas debaty nad ustawą o ratyfikacji Paktu Północnoatlantyckiego, sporządzonego w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r., 30. posiedzenie Senatu IV kadencji, 17 lutego 1999 r.

[Fot. Jarosław Zawadzki, Kancelaria Senatu]

Uroczystość podpisania przez marszałka Senatu VII kadencji Bogdana Borusewicza uchwały Senatu w sprawie ustawy upoważniającej Prezydenta RP do ratyfikacji Traktatu Lizbońskiego, 2 kwietnia 2008 r. Od lewej: wicemarszałkowie Krystyna Bochenek i Zbigniew Romaszewski, wiceprzewodniczący i przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych senatorowie Marek Rocki i Edmund Wittbrodt, szef Kancelarii Senatu Ewa Polkowska, wicemarszałek Stanisław Karczewski.

[Fot. Katarzyna Czerwińska, Kancelaria Senatu]

35 lat odrodzonego Senatu

INICJATYWY USTAWODAWCZE

Senat ma prawo inicjatywy ustawodawczej, tak jak posłowie, Prezydent RP, Rada Ministrów i co najmniej 100 tysięcy obywateli. W latach 1989–2023 senatorowie przekazali do Sejmu 524 projekty ustaw, z których obowiązującym prawem zostały 263*.

Senat ma swój udział w transformacji gospodarczo-politycznej i ustrojowej w Polsce, zapoczątkowanej w 1989 r. Izba przygotowała pakiet ustaw umożliwiających reformę samorządu terytorialnego. Na ich podstawie 27 maja 1990 r. przeprowadzono pierwsze wybory do rad gmin. To właśnie ta reforma, oprócz gospodarczej, miała zasadnicze znaczenie dla ukształtowania się demokratycznego państwa.

W okresie przemian ważnym problemem było zadośćuczynienie ofiarom poprzedniego systemu. Z inicjatywy Senatu uchwalone zostały ustawy, w których za nieważne uznano orzeczenia wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległej Polski (tzw. ustawa rehabilitacyjna), a ofiary wydarzeń na Wybrzeżu w grudniu 1970 r. uzyskały uprawnienia kombatanckie. Powodzeniem zakończyły się późniejsze starania Izby o przyznanie świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej dla działaczy opozycji antykomunistycznej i osób represjonowanych z powodów politycznych od 1 stycznia 1957 r. do 4 czerwca 1989 r. Senacką inicjatywą było też wprowadzenie zakazu nadawania nazw propagujących komunizm lub inny ustrój totalitarny szkołom, szpitalom, instytucjom kultury i ulicom, a także wznoszenia takich pomników.

Senatorowie pracowali również nad projektem konstytucji. Senacka Komisja Konstytucyjna działała w I i II kadencji, a senacki projekt stanowił wraz z innymi podstawę do opracowania obowiązującej obecnie ustawy zasadniczej.

Z inicjatywy Senatu powołano regionalne izby obrachunkowe, kontrolujące finanse gmin, uchwalono tzw. małą ustawę reprivatyzacyjną oraz ustawę o przeciwdziałaniu marnowaniu żywności. Izba przyczyniła się do popularyzacji płatności bezgotówkowych, określając maksymalną stawkę opłaty interchange przy transakcjach dokonywanych kartami płatniczymi. W ostatnich latach senackie projekty ustaw dotyczyły podwyższenia emerytur osób urodzonych w 1953 r., które przeszły na wcześniejszą emeryturę, czy przyznania dodatkowego świadczenia emerytalnego długoletnim sołtysom. Stały się one obowiązującym prawem.

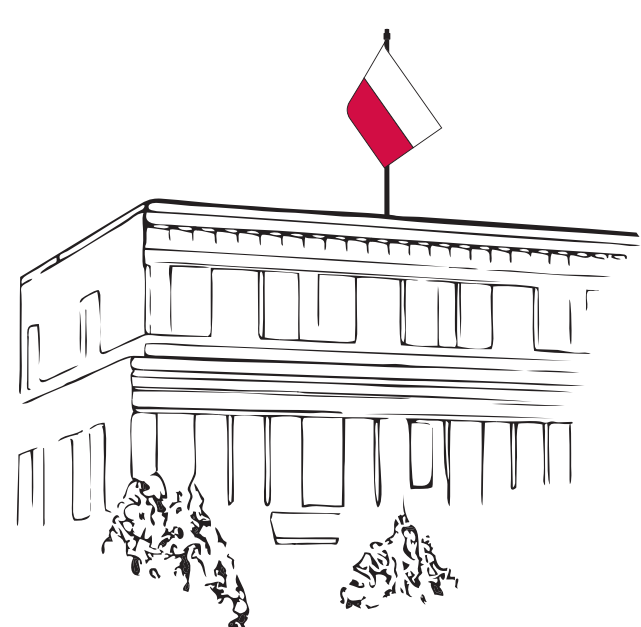
Senat zabiegał o uregulowanie kwestii dotyczących obywatelstwa polskiego, repatriacji, Karty Polaka, ustanowienia Dnia Polonii i Polaków za Granicą oraz przyznania obywatelom polskim zamieszkałym za granicą prawa do głosowania w drugiej turze wyborów prezydenckich.

Od 2007 r. Izba przygotowuje również projekty ustaw realizujące orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Do 2023 r. Senat wniósł do Sejmu 180 takich projektów, z których uchwalono 119. W 2014 r. nawiązano współpracę z Rzecznikiem Praw Obywatelskich i Najwyższą Izbą Kontroli – również na podstawie wskazanych przez nich problemów Izba przygotowuje i wnosi do Sejmu projekty ustaw.

W 2008 r. Senat postanowił umożliwić obywatelom bezpośredni udział w procesie sprawowania władzy poprzez składanie petycji. W latach 2009–2023 senacka komisja rozpatrująca petycje zajęła się 823 takimi wnioskami. 38 petycji doczekało się realizacji w postaci projektów ustaw, z których 14 zostało przyjętych przez Sejm. Z inicjatywy Senatu w 2014 r. została uchwalona ustawa o petycjach.

Od 2013 r. w sprawie senackich projektów ustaw przeprowadzane są konsultacje społeczne i wysłuchania publiczne. Za pomocą senackiej strony internetowej obywatele mogą przysyłać uwagi do senackich inicjatyw, z kolei komisje rozpatrujące dany projekt mogą zdecydować o przeprowadzeniu wysłuchania publicznego.

* Wszystkie dane liczbowe określają stan z 12 listopada 2023 r. (koniec X kadencji Senatu).

35 lat odrodzonego Senatu

31. posiedzenie Senatu I kadencji, od lewej senatorowie: Gustaw Holoubek, Piotr Łukasz Juliusz Andrzejewski, Andrzej Kaliciński, z prawej: senator Lech Koziół, Sala Kolumnowa Sejmu, 6 września 1990 r.

[Fot. Jacek Doktor, Kancelaria Senatu]

Członkowie Komisji Konstytucyjnej I kadencji, w środku przewodnicząca komisji senator Alicja Grzeškowiak, 30 sierpnia 1990 r.

[Fot. Jacek Doktor, Kancelaria Senatu]

Wizyta Polaków z Kazachstanu w Senacie, 2 stycznia 1999 r. Ustawa o repatriacji umożliwiła naszym rodakom ze Wschodu, przede wszystkim z azjatyckiej części byłego ZSRR, powrót do ojczyzny. Wielu z nich chciało jak najszybciej skorzystać z tej możliwości, porzucić swoje dotychczasowe życie i zamieszkać w Polsce, korzystając także z pomocy gmin i organizacji społecznych.

[Fot. autor nieznan, Kancelaria Senatu]

Posiedzenie Komisji Petycji XI kadencji, 17 stycznia 2024 r.

[Fot. Tomasz Ozdoba, Kancelaria Senatu]

Inauguracja prowadzonej w VIII kadencji Senatu kampanii informacyjno-edukacyjnej PETYCJA – TWOJE PRAWO, 20 maja 2015 r. Od lewej: przewodniczący Komisji Ustawodawczej senator Piotr Zientarski, przewodniczący Komisji Rodziny, Polityki Społecznej i Senioralnej senator Mieczysław Augustyn i przewodniczący Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji senator Michał Seweryński.

[Fot. Michał Józefaciuk, Kancelaria Senatu]

UCHWAŁY OKOLICZNOŚCIOWE

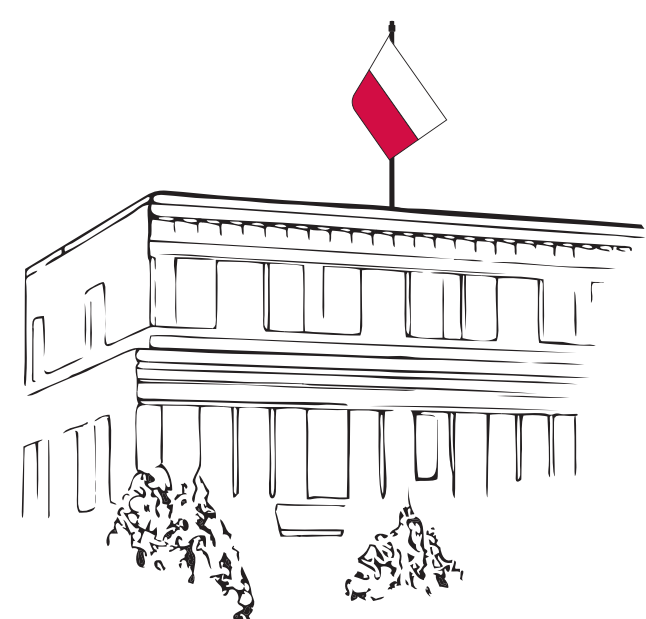
Szczególną formą aktywności Senatu jest podejmowanie uchwał. Dzięki nim senatorowie mają możliwość wyrażania swojego stanowiska wobec ważnych wydarzeń zarówno w kraju, jak i na świecie. W tej formie zwracają się też do rządu w istotnych dla państwa czy obywateli sprawach. Uchwały służą również upamiętnieniu wydarzeń z polskiej historii czy przypomnieniu osób zasłużonych dla nauki, kultury i polityki.

Senat I kadencji w swoich uchwałach jako pierwszy uznał niepodległość Estonii, Litwy, Ukrainy i Białorusi. W trakcie oblężenia stolicy Czeczenii, Groznego w grudniu 1999 r. przez wojska rosyjskie senatorowie domagali się przestrzegania zobowiązań przyjętych przez Rosję i rozpoczęcia rozmów pokojowych. W 2007 r. Senat w uchwale apelował o uwolnienie więzionego białoruskiego opozycjonisty i kandydata na prezydenta Aleksandra Kazulina. Występował w obronie swobód obywatelskich Białorusinów po sfałszowanych wyborach prezydenckich w 2020 r. Kilkakrotnie podejmował uchwały dotyczące sytuacji mniejszości polskiej na Białorusi, upominając się o represjonowanych członków i działaczy Związku Polaków na Białorusi. Po wybuchu wojny w Ukrainie w 2021 r. Senat wielokrotnie wzywał do jak najszybszego jej zakończenia. Opowiadał się za zwiększeniem pomocy militarnej i humanitarnej, a także za solidarnym wsparciem państw członkowskich dla przyspieszonego procesu integracji Ukrainy z Unią Europejską.

W związku ze staraniami Polski o integrację ze Wspólnotami Europejskimi Senat opowiadał się za włączeniem naszego kraju do Wspólnot, a także za współpracą z NATO, uznając to za polską rację stanu. Senatorowie postulowali m.in. zintensyfikowanie prac nad dostosowaniem polskiego prawa do unijnego, a także poddanie szczegółowym analizom społecznym i ekonomicznym rozwiązań przyjmowanych przez Polskę w trakcie negocjacji. W kolejnych kadencjach Izba wzywała polski rząd i Parlament Europejski do aktywnego działania na rzecz uproszczenia wspólnej polityki rolnej, konkurencyjności i postępu oraz wprowadzenia równych i niedyskryminujących zasad podziału między państwa członkowskie UE środków na dopłaty dla rolników. Zwracała się też do parlamentów i rządów o podjęcie działań w celu zniesienia wszelkich ograniczeń w dostępie do rynków pracy.

W uchwałach Senat zwracał uwagę na ważne problemy, wzywając rząd do podjęcia działań, m.in. przeprowadzenia lustracji kandydatów na posłów i senatorów, w sprawie prywatyzacji, polityki wschodniej czy zmian systemu edukacji. Senatorowie na wiele lat przed opracowaniem programów dożywiania dzieci i młodzieży oraz zapobiegania nowotworom i ich leczenia zwracali się do rządu o ich przygotowanie.

W 1997 r. w Senacie odbyła się debata polonijna, zakończona podjęciem uchwały w sprawie więzi Polonii i Polaków z Macierzą. Senatorowie wskazali w niej na potrzebę przywrócenia obywatelstwa polskiego Polakom mieszkającym za granicą, szczególnie tym na Wschodzie, oraz ustanowienia Dnia Polonii. Efektem debaty w 2002 r. też była uchwała, w której tym razem określone zostały najważniejsze zadania polityki państwa polskiego wobec Polonii i Polaków za granicą.

35 lat odrodzonego Senatu

Przedstawienie przez premiera Leszka Millera informacji na temat rezultatów negocjacji w sprawie członkostwa Polski w Unii Europejskiej, 31. posiedzenie Senatu V kadencji, 16 grudnia 2002 r.

[Fot. Michał Kozłowski, Kancelaria Senatu]

Ryszard Kaczorowski, prezydent RP na uchodźstwie w latach 1989–1991 podczas debaty polonijnej na 94. posiedzeniu Senatu III kadencji, 4 marca 1997 r.

[Fot. Zbigniew Kulak, Kancelaria Senatu]

Podjęcie uchwały w sprawie uhonorowania działalności Ireny Sendlerowej i Rady Pomocy Żydom „Żegota” w tajnych strukturach Polskiego Państwa Podziemnego w okresie II wojny światowej. W obradach uczestniczyli m.in. prezydent Lech Kaczyński z małżonką, córka Ireny Sendlerowej Janina Zgrzebnska, ambasadorowie USA, RFN i Izraela, naczelny rabin Polski Michael Schudrich i członek „Żegoty” Władysław Bartoszewski, 29. posiedzenie Senatu VI kadencji, 14 marca 2007 r.

[Fot. Katarzyna Czerwińska, Kancelaria Senatu]

Głosowanie nad uchwałą w sprawie uwolnienia Andrzeja Poczobuta. Obrady prowadzi marszałek Małgorzata Kidawa-Błońska, 8. posiedzenie Senatu XI kadencji, 20 marca 2024 r.

[Fot. Tomasz Paczos, Kancelaria Senatu]

SENATOROWIE 1989–2024

Senat od początku był miejscem dla ludzi o wielkim autorytecie społecznym, powszechnie rozpoznawalnych, często wybitnych przedstawicieli w swoich dziedzinach. W Izbie zasiadali czołowi działacze antykomunistycznej opozycji, prześladowani w czasach PRL. W tej grupie znaleźli się: Zbigniew Romaszewski, Jan Józef Lipski, Bogdan Lis, Karol Modzelewski, Alina Pieńkowska, Andrzej Wielowieyski czy Bogdan Borusewicz. Mandat senatorski sprawowali też obdarzeni wielkim autorytetem adwokaci, tacy jak Piotr Łukasz Juliusz Andrzejewski, Krzysztof Piesiewicz i Edward Wende. Należeli do tych nielicznych, którzy mieli odwagę sprzeciwić się systemowi komunistycznemu, ryzykując swoje kariery, występując w obronie represjonowanych robotników i działaczy Solidarności w czasach, gdy wyrzucano ich z pracy lub więziono. W Senacie znaleźli się również powszechnie znani przedstawiciele kultury, którzy w minionym ustroju zyskali uznanie, czasem wielką artystyczną sławę, a równocześnie znani byli ze swego dystansu czy wrogości wobec komunizmu (reżyserzy Andrzej Wajda i Kazimierz Kutz, aktorzy Gustaw Holoubek i Andrzej Szczepkowski).

W Izbie zasiadali również ludzie, którzy nie mieścili się w schematach przyjętych ról społecznych, wybitne i oryginalne osobowości, inicjujące i ożywiające debaty, rozpoznawalne w szerokich kręgach w Polsce i poza jej granicami. Takimi postaciami byli Andrzej Stelmachowski czy Władysław Bartoszewski.

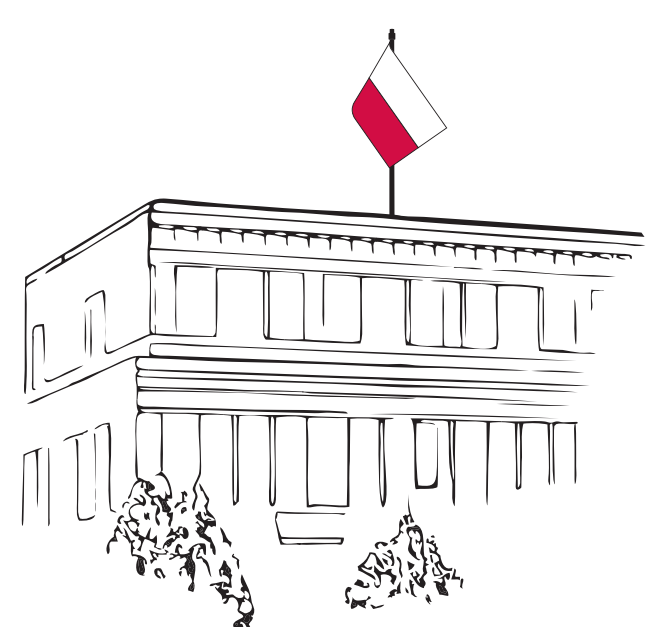

Andrzej Stelmachowski – marszałek Senatu (1989–1991), profesor prawa, minister edukacji narodowej (1991–1992), prezes Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” (1990–2008), kawaler Orderu Orła Białego.

Na zdjęciu – po wręczeniu Krzyża Wielkiego Orderu Odrodzenia Polski, 28 listopada 1992 r.

[Fot. autor nieznan, Kancelaria Senatu]

Senatorowie otrzymywali najwyższe polskie odznaczenia. Kawalerami Orderu Orła Białego są m.in.: Władysław Bartoszewski, Władysław Findeisen, Lech Kaczyński, Jerzy Kłoczowski, Jan Józef Lipski, Karol Modzelewski, Zbigniew Religa, Zbigniew Romaszewski, Jerzy Reguński, Andrzej Stelmachowski, Stanisław Stomma, Andrzej Wajda i Andrzej Wielowieyski.

35 lat odrodzonego Senatu

Zbigniew Romaszewski – senator (1989–2011), wicemarszałek Senatu VII kadencji, działacz opozycji w okresie PRL, więziony (1982–1984), wspólnie z żoną założyciel Biura Interwencji KOR, a potem Solidarności, twórcą podziemnego Radia „Solidarność”, współorganizator Komitetu Helsińskiego, kawaler Orderu Orła Białego.

[Fot. Katarzyna Czerwińska, Kancelaria Senatu, 2007 r.]

Bogdan Borusewicz – senator (od 2005 r.), marszałek Senatu VI–VIII kadencji, wicemarszałek Senatu IX i X kadencji, członek KOR, w 1980 r. współorganizator strajku w Stoczni Gdańskiej, wiceminister MSWiA (1997–2000).

[Fot. Tomasz Ozdoba, Kancelaria Senatu, 2023 r.]

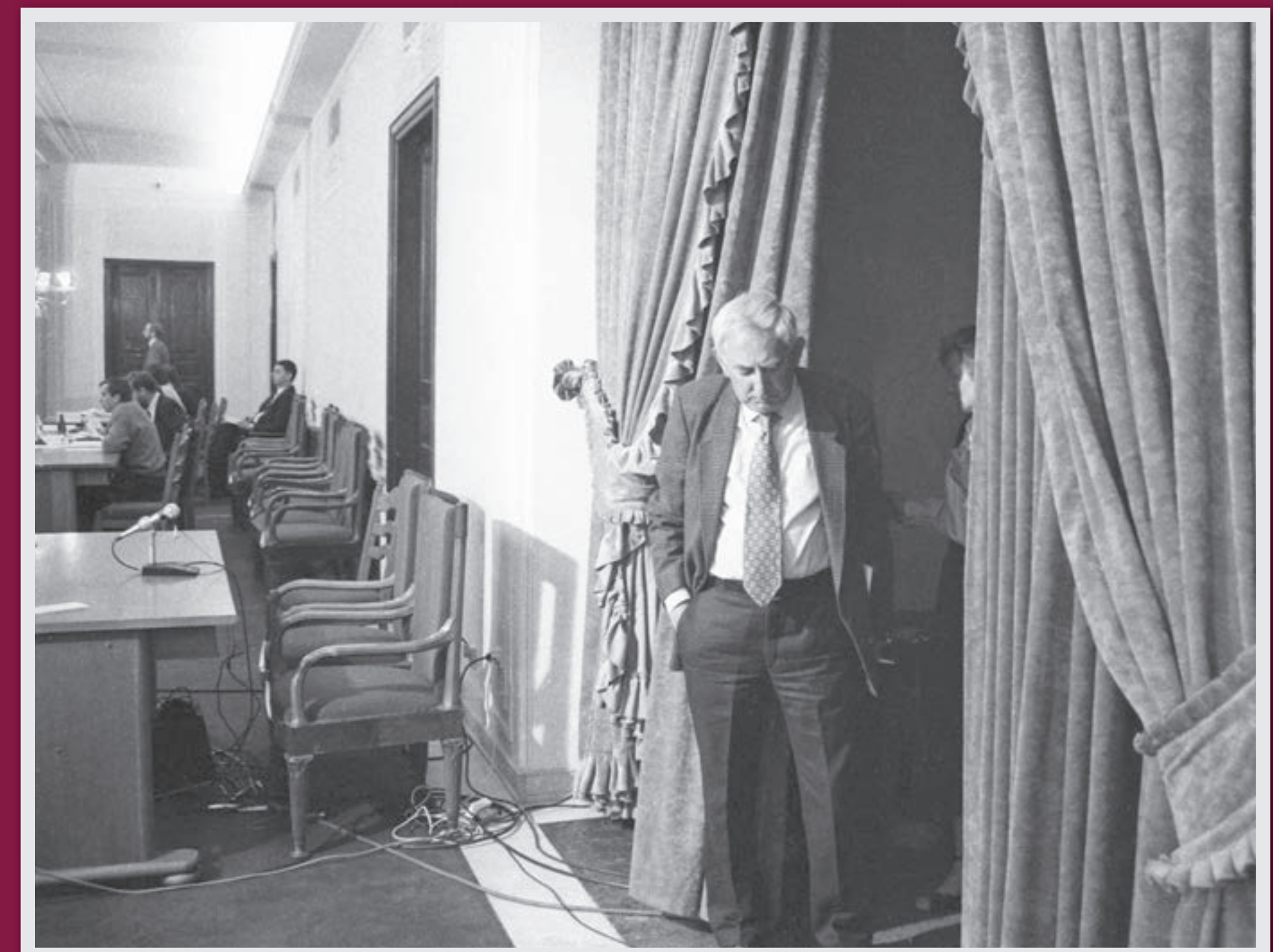
Od lewej: **Piotr Łukasz Juliusz Andrzejewski** – senator (1989–2001, 2005–2011), adwokat, w stanie wojennym obrońca w procesach politycznych działaczy Solidarności, współzałożyciel Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, członek Trybunału Stanu (2011–2019); **August Chełkowski** – senator (1989–2001), marszałek Senatu II kadencji, profesor fizyki, rektor Uniwersytetu Śląskiego (1981–1982); drugi z prawej: **Krzysztof Kozłowski** – senator (1989–2001), minister spraw wewnętrznych (1990–1991), szef Urzędu Ochrony Państwa (1990 r.).

[Fot. Sławomir Kaczorek, Kancelaria Senatu, 1997 r.]

Od prawej: **Krzysztof Piesiewicz** – senator (1991–1993, 1997–2011), adwokat, w stanie wojennym obrońca działaczy NSZZ „Solidarność”, obrońca w sprawie płk. Ryszarda Kuklińskiego, oskarżyciel posiłkowy w procesie zabójców ks. Jerzego Popiełuszki, scenarzysta filmowy wielokrotnie nagradzany, nominowany do Oscara za scenariusz filmu „Trzy kolory. Czerwony”; **Kazimierz Kutz** – senator (1997–2007, 2011–2015), wicemarszałek Senatu V kadencji, marszałek senior VI i VIII kadencji, współtwórca polskiej szkoły filmowej, reżyser ponad 20 filmów, m.in. trylogii śląskiej „Sól ziemi czarnej”, „Perła w koronie” i „Paciorki jednego różańca”.

[Fot. Katarzyna Wiśniewska, Kancelaria Senatu, 2006 r.]

Gustaw Holoubek – senator (1989–1991), wybitny aktor teatralny i filmowy, reżyser, wieloletni dyrektor Teatru Dramatycznego w Warszawie, wykładowca Akademii Teatralnej w Warszawie.

[Fot. Jacek Doktor, Kancelaria Senatu, 1990 r.]

Od lewej: **Maria Pańczyk-Pozdziej** – senator (2005–2019), wicemarszałek Senatu VIII kadencji, dziennikarka, propagatorka kultury i gwary śląskiej; **Krystyna Bochenek** – senator (2004–2010), wicemarszałek Senatu VII kadencji, dziennikarka działająca na rzecz kultury języka polskiego i popularyzacji zdrowia, inicjatorka Ogólnopolskiego Dyktanda; **Ryszard Legutko** – senator (2005–2007), wicemarszałek Senatu VI kadencji, filozof, profesor nauk humanistycznych, minister edukacji narodowej (2007), poseł do Parlamentu Europejskiego (od 2009 r.); pierwszy z lewej w drugim rzędzie: **Jarosław Gowin** – senator (2005–2007), wicepremier (2015–2020, 2020–2021), minister: sprawiedliwości (2011–2013), nauki i szkolnictwa wyższego (2015–2020), rozwoju, pracy i technologii (2020–2021).

[Fot. Katarzyna Wiśniewska, Kancelaria Senatu, 2005 r.]

Władysław Bartoszewski – senator (1997–2001), marszałek senior IV kadencji, działacz Polskiego Państwa Podziemnego, ambasador RP w Austrii (1990–1995), minister spraw zagranicznych (1995, 2000–2001), przewodniczący Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa (2001–2015), Sprawiedliwy wśród Narodów Świata, kawaler Orderu Orła Białego.

[Fot. Michał Józefaciuk, Kancelaria Senatu, 2012 r.]

Podczas 35 lat istnienia odrodzonego Senatu mandat sprawowało 700 osób, w tym 95 kobiet. Większość z senatorów zasiadała w Izbie tylko przez jedną kadencję, wielu przez dwie lub trzy, a 2 było wybieranych siedmiokrotnie. Prawie wszyscy senatorowie mają wyższe wykształcenie; średnia wszystkich kadencji to 91% osób z wyższym wykształceniem.

Do Senatu trafia niewiele kobiet. Najmniej (6 kobiet) wybranych zostało do Senatu I kadencji, najwięcej (26) było ich w V kadencji. Tylko dwukrotnie kierowały Izbą – marszałkiem Senatu IV kadencji była Alicja Grzeškowiak, a marszałkiem XI kadencji jest Małgorzata Kidawa-Błońska. W każdej kadencji senatorki pełniły ważne funkcje – wicemarszałków, sekretarzy, przewodniczących komisji. Reprezentowały różne środowiska, były wśród nich specjalistki z wielu dziedzin. Najwięcej było nauczycielek, lekarek, prawniczek. Często do Senatu wybierano działaczki społeczne i regionalne, wśród nich były na przykład Maria Łopatkowa, Maria Szyszkowska, Krystyna Bochenek, Maria Pańczyk-Pozdziej, które dzięki swej pracy i zaangażowaniu zyskiwały rozpoznawalność i społeczny szacunek.

Senat nierzadko okazywał się początkiem lub ukoronowaniem kariery politycznej. Trafia do niego wielu działaczy państwowych najwyższego szczebla, jak i wielu osiąga najwyższe stanowiska w państwie. Lech Kaczyński został prezydentem Rzeczypospolitej, a Donald Tusk premierem i przewodniczącym Rady Europejskiej.

Maria Łopatkowa – senator (1993–1997), pedagog, prekursorka tzw. pedagogiki serca, pisarka, działaczka społeczna, obrończyni praw dziecka, współtwórczyni Komitetu Ochrony Praw Dziecka i jego przewodnicząca (1981–1993), inicjatorka utworzenia Towarzystwa Pomocy Młodzieży, Domu Matki i Dziecka dla Matek Więźniarek i Pogotowia Rodzinnego.
[Fot. Jacek Doktor, Kancelaria Senatu, 1993 r.]

Donald Tusk – senator (1997–2001), wicemarszałek Senatu IV kadencji, premier (2007–2014 i od 2023 r.), przewodniczący Rady Europejskiej (2014–2019).
[Fot. Jerzy Pietrzak, Kancelaria Senatu]

Barbara Borys-Damińska – senator (2007–2023), marszałek senior Senatu X kadencji, reżyserka teatralna i telewizyjna, w dorobku ma m.in. przedstawienia Teatru Telewizji i programy telewizyjne, inicjatorka uruchomienia Telewizji Polonia, dyrektorka Teatru Syrena w Warszawie (1997–2007).
[Fot. Michał Józefaciuk, Kancelaria Senatu, 2011 r.]

Elżbieta Bienkowska była wicepremierem i komisarzem w Brukseli. W ławach Senatu zasiadało wielu premierów i wicepremierów, jak na przykład Włodzimierz Cimoszewicz, Jarosław Gowin, Waldemar Pawlak i Grzegorz Schetyna, ministrów czy przedstawicieli innych centralnych urzędów państwa.

Do Izby wyższej wybierani są przedstawiciele zawodów prawniczych, często o najwyższych kompetencjach. Wśród senatorów są również ludzie nauki, rektorzy wyższych uczelni, wybitni przedstawiciele różnych zawodów, zasłużeni w swej działalności, która przyniosła im powszechne uznanie i rozpoznawalność, jak to było w przypadku lekarzy Zbigniewa Religi i Zofii Kuratowskiej. Senatorami było też wielu znanych ekonomistów. Czasami wystarczyły tylko popularność artystyczna czy sportowa i towarzysząca jej wdzięczność rodaków, by uczynić senatorami wybitnych sportowców czy artystów.

Lech Kaczyński – senator (1989–1991), prezydent RP (2005–2010), działacz opozycji w PRL, prezes Najwyższej Izby Kontroli (1992–1995), minister sprawiedliwości i prokurator generalny (2000–2001), prezydent Warszawy (2002–2005).
[Fot. Katarzyna Czerwińska, Kancelaria Senatu, 2007 r.]

Krzysztof Cugowski (z lewej) – senator (2005–2007), piosenkarz, współzałożyciel i wieloletni wokalista rockowego zespołu Budka Suflera.
[Fot. Katarzyna Wiśniewska, Kancelaria Senatu, 2005 r.]

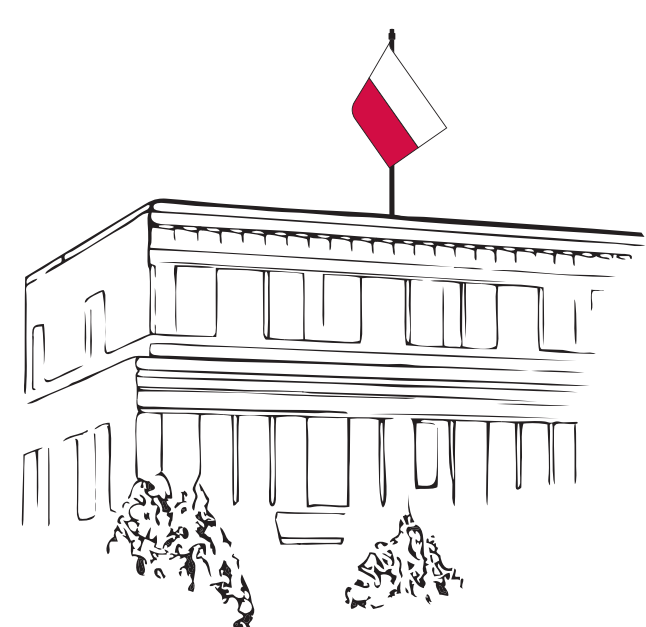

Adam Struzik (z lewej) – senator (1991–2001), marszałek Senatu III kadencji, marszałek województwa mazowieckiego (od 2001 r.); **Zbigniew Religa (drugi z lewej)** – senator (1993–1997, 2001–2005), kardiochirurg, minister zdrowia (2005–2007), kawaler Orderu Orła Białego; **Zofia Kuratowska (pierwsza z prawej)** – senator (1989–1997), wicemarszałek Senatu I i III kadencji, hematolog, ambasador RP w Republice Południowej Afryki (1998–1999).
[Fot. Sławomir Kaczorek, Kancelaria Senatu, 1997 r.]

Włodzimierz Cimoszewicz – senator (2007–2015), wicemarszałek Sejmu (1995–1996), marszałek Sejmu (2005 r.), premier (1996–1997), wicepremier oraz minister sprawiedliwości i prokurator generalny (1993–1995), minister spraw zagranicznych (2001–2005); **Elżbieta Bienkowska** – senator (2011–2014), minister rozwoju regionalnego (2007–2013), wicepremier oraz minister infrastruktury i rozwoju (2013–2014), komisarz UE ds. rynku wewnętrznego i usług (2014–2019).
[Fot. Michał Józefaciuk, Kancelaria Senatu, 2011 r.]

Grzegorz Lato (z lewej) – senator (2001–2005), reprezentant Polski w piłce nożnej (1971–1984), wystąpił w 100 oficjalnych rozgrywkach piłkarskich, trzykrotnie w mistrzostwach świata, dwukrotnie na igrzyskach olimpijskich, trener, prezes Polskiego Związku Piłki Nożnej (2008–2012).
[Fot. Katarzyna Czerwińska, Kancelaria Senatu, 2003 r.]

35 lat odrodzonego Senatu

Najbardziej znaczące wydarzenia i procesy, kształtujące rzeczywistość naszego kraju, mają swoje odzwierciedlenie w Senacie.

10 kwietnia 2010 r. w katastrofie samolotu pod Smoleńskiem zginęło 96 osób, wśród nich prezydent Lech Kaczyński z małżonką, wicemarszałek Senatu Krystyna Bochenek i senatorowie Janina Fetlińska i Stanisław Zając.

Kadencja Senatu trwa 4 lata, rozpoczyna się i kończy wraz z kadencją Sejmu. Z dotychczasowych 10 kadencji Izby wyższej 3 zostały skrócone – I i VI decyzją Sejmu o samorozwiązaniu, II zaś przez prezydenta. Właśnie ta ostatnia była najkrótsza. Senat pracował 1,5 roku, gdyż w 1993 r. prezydent Lech Wałęsa zdecydował o rozwiązaniu Sejmu, argumentując, że po uchwaleniu wotum nieufności wobec rządu nie wybrał nowego premiera. Przed podjęciem decyzji miał obowiązek zasięgnąć opinii marszałków Sejmu i Senatu. Obie były negatywne.

Na prace Senatu X kadencji miała wpływ pandemia choroby COVID-19. Wprowadzone obostrzenia sanitarne, a następnie stan epidemii sprawiły, że Senat przez prawie 2,5 roku pracował w nadzwyczajnym trybie. Zmieniony regulamin Izby umożliwił senatorom zdalne uczestniczenie i głosowanie podczas posiedzeń plenarnych i komisji.

W 1991 r. kilku senatorów wraz z posłami udało się do Wilna, gdy parlament Litwy był oblegany przez armię rosyjską. W trakcie agresji Rosji na Ukrainę, w 2022 i 2023 r., senackie delegacje z marszałkiem na czele odwiedziły kilka miast, w tym Kijów, Buczę, Borodziankę i Irpień.

Senat I kadencji, wybrany w demokratycznych wyborach, jako jedyny organ władzy budził zaufanie emigracji. Dlatego to marszałek Andrzej Stelmachowski negocjował z polskimi władzami na uchodźstwie powrót do kraju insygniów władzy państwowej.

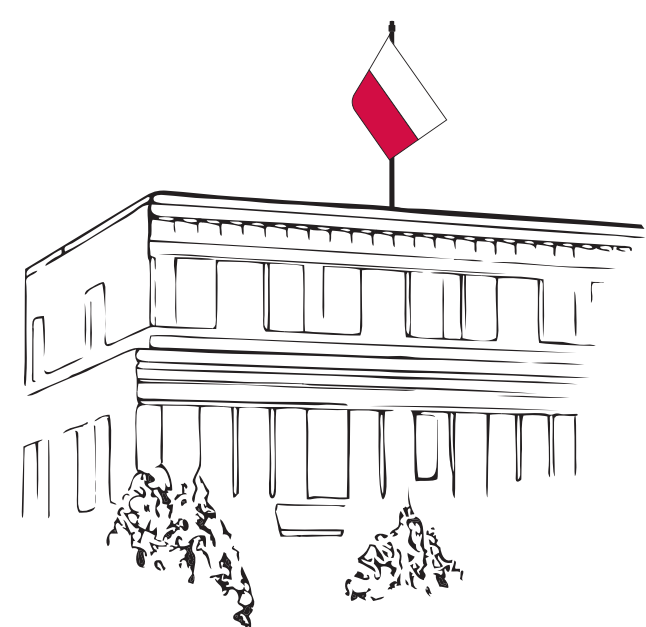
Wizyty w parlamencie składali prezydenci, monarchowie, sławne osobistości. Z okazji tych wizyt, a także ważnych wydarzeń czy rocznic zwoływano wspólne posiedzenia Sejmu i Senatu. Pierwsze takie posiedzenie odbyło się 10 lipca 1989 r. w celu wysłuchania przemówienia prezydenta Stanów Zjednoczonych George'a Busha.

Okazjonalny charakter mają też uroczyste zgromadzenia posłów i senatorów. Odbyły się one w związku z wizytami m.in. papieża Jana Pawła II, kanclerza RFN Helmuta Kohla, prezydenta Stanów Zjednoczonych Billa Clintona, prezydenta Izraela Szymona Peresa oraz królowej Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej Elżbiety II. W taki sposób posłowie i senatorowie uczcili też przystąpienie Polski do Unii Europejskiej czy 23. rocznicę przystąpienia do NATO.

Marszałkowi Senatu, podobnie jak prezydentowi, marszałkowi Sejmu i premierowi, składają wizyty goszczący oficjalnie w Polsce prezydenci, premierzy, przewodniczący parlamentów, a także ambasadorowie z okazji rozpoczęcia i zakończenia misji dyplomatycznej.

Od 1989 r. Senat gościł osobistości z całego świata, m.in. byłą premier Wielkiej Brytanii Margaret Thatcher, byłego prezydenta Stanów Zjednoczonych Ronalda Reagana, prezydenta Francji Jacquesa Chiraca, sekretarza generalnego ONZ Kofi Annana czy sekretarza generalnego NATO Javiera Solanę. Izbę odwiedzili również król Hiszpanii Juan Carlos, cesarz Japonii Akihito i Dalajlama XIV.

Zgromadzenie Narodowe, tworzone przez Sejm i Senat, zbiera się m.in. w celu odebrania przysięgi od nowo wybranego prezydenta lub wysłuchania orędzia prezydenta. Dwa posiedzenia miały charakter wyjątkowy, bo odbyły się poza salą obrad Sejmu. W 2016 r. w Poznaniu posłowie i senatorowie wysłuchali orędzia prezydenta w 1050. rocznicę chrztu Polski, a w 2018 r. na Zamku Królewskim w Warszawie – z okazji 550-lecia parlamentaryzmu Rzeczypospolitej Polskiej.

35 lat odrodzonego Senatu

SZCZEGÓLNE WYDARZENIA WE WSPÓŁCZESNEJ HISTORII SENATU RP

Księga kondolencyjna w Senacie po katastrofie smoleńskiej, 10 kwietnia 2010 r.

[Fot. Katarzyna Czerwińska, Kancelaria Senatu]

Wizyta marszałka Sejmu I kadencji Wiesława Chrzanowskiego (z prawej) i marszałka Senatu II kadencji Augusta Chełkowskiego (w środku) u prezydenta Lecha Wałęsy w sprawie skrócenia kadencji obu izb parlamentu, 30 maja 1993 r.

[Fot. Janusz Mazur, PAP]

27. posiedzenie Senatu X kadencji, prowadzone w reżimie sanitarnym z powodu pandemii COVID-19 – senatorowie z maseczkami na twarzach, zachowujący dystans społeczny, 21 lipca 2021 r.

[Fot. Marta Marchlewska-Wilczak, Kancelaria Senatu]

Przekazanie insygniów władzy państwowej na Zamku Królewskim w Warszawie, 22 grudnia 1990 r. Od lewej: marszałek Senatu I kadencji Andrzej Stelmachowski, prezydent Lech Wałęsa i ostatni prezydent na uchodźstwie Ryszard Kaczorowski.

[Fot. Ireneusz Radkiewicz, PAP]

Wizyta marszałka Senatu X kadencji Tomasza Grodzkiego i przewodniczącego Senatu Republiki Czeskiej Miloša Vystrčila w Borodziance w Ukrainie na zaproszenie przewodniczącego Rady Najwyższej Rusłana Stefanczuka, 14 kwietnia 2022 r.

[Fot. Marta Marchlewska-Wilczak, Kancelaria Senatu]

Spotkanie papieża Jana Pawła II z parlamentarzystami. Obok m.in. marszałek Senatu IV kadencji Alicja Grzeškwia i marszałek Sejmu III kadencji Maciej Płażyński, 11 czerwca 1999 r.

[Fot. Michał Browarski, Kancelaria Senatu]

Wystąpienie marszałka Senatu V kadencji Longina Pastusiaka podczas uroczystego zgromadzenia posłów i senatorów z okazji przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, 30 kwietnia 2004 r. W zgromadzeniu wzięli udział m.in. prezydenci Polski i Niemiec – Aleksander Kwaśniewski i Johannes Rau, komisarz UE ds. rozszerzenia Günter Verheugen oraz była przewodnicząca Bundestagu Rita Süssmuth.

[Fot. Andrzej Rybczyński, PAP]

Posiedzenie Zgromadzenia Narodowego w Poznaniu, 15 kwietnia 2016 r.

[Fot. Michał Józefaciuk, Kancelaria Senatu]

Po latach komunizmu nawiązanie współpracy z Polonią, zwłaszcza z emigracją niepodległościową i jej potomkami, nie było łatwe. Tego zadania podjął się Senat, odwołując się do swojej tradycji z 20-lecia międzywojennego, kiedy marszałek Izby wyższej Władysław Raczkiewicz sprawował opiekę nad polskim wychodźstwem jako prezes Światowego Związku Polaków z Zagranicy. W celu umacniania więzi z ojczyzną Polaków mieszkających za granicą już 7 lutego 1990 r. powołano Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”. Jego prezesem został marszałek Senatu I kadencji Andrzej Stelmachowski, a we władzach znalazło się kilku senatorów. Dzięki temu w krótkim czasie udało się nawiązać relacje z rodakami na Wschodzie, którzy w wyniku zmian granic po II wojnie światowej znaleźli się poza ojczyzną. Senacka pomoc finansowa, udzielana Polakom zamieszkałym w państwach byłego Związku Radzieckiego, odegrała znaczącą rolę w odradzaniu się tam polskości. Umożliwiła przede wszystkim tworzenie polskich szkół, organizacji kulturalno-społecznych i mediów, a także organizowanie wypoczynku dzieci i młodzieży w ojczyźnie. Dzięki tym działaniom tysiące osób polskiego pochodzenia na Wschodzie odzyskało poczucie tożsamości narodowej i dumę z bycia Polakami.

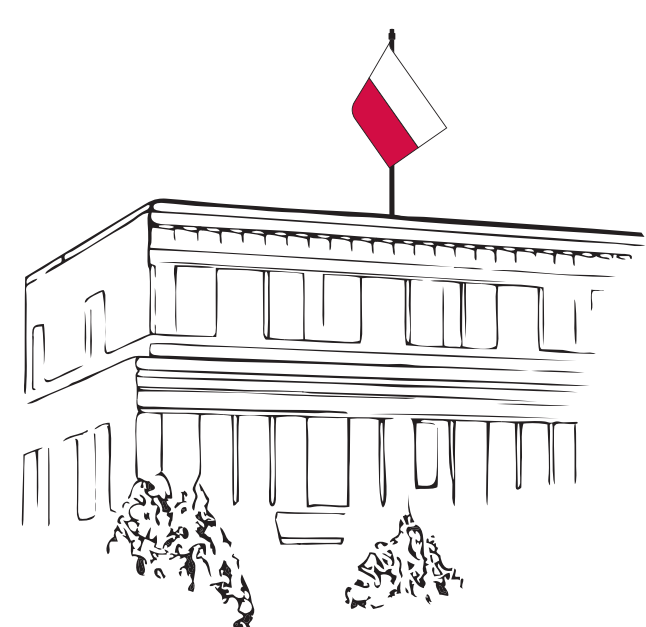
Współpraca ze środowiskami polonijnymi na Zachodzie miała nieco inny charakter. Początkowo chodziło o przełamanie nieufności emigracji niepodległościowej do instytucji odradzającego się państwa polskiego. Późniejsza pomoc finansowa służyła aktywizacji środowisk polskich za granicą, działaniom edukacyjnym, szkoleniowym, wspierającym naukę języka ojczystego czy kształtującym kompetencje liderские. Senatorowie starali się na bieżąco dostosowywać formy pomocy do zmieniających się potrzeb Polonii.

Marszałek Senatu sprawuje honorowy patronat nad wieloma inicjatywami na rzecz Polonii, a także nad ważnymi wydarzeniami z udziałem rodaków z zagranicy. O utrzymanie przez nich więzi z krajem dba Komisja Spraw Emigracji i Łączności z Polakami za Granicą. Senatorowie zapoznają się z aktualną sytuacją poszczególnych środowisk polonijnych, ich problemami i specyfiką potrzeb. Sprzyja temu również wypracowana praktyka odwiedzania przedstawicieli Polonii podczas wizyt zagranicznych delegacji Senatu.

W Senacie odbywają się spotkania z przedstawicielami organizacji polonijnych z całego świata, a także dziennikarzami mediów polonijnych zarówno z Europy Zachodniej i Ameryki, jak i ze Wschodu, na przykład z Kazachstanu czy Rosji. Izba angażowała się też w organizację Światowych Zjazdów Polonii i Polaków z Zagranicy.

Senackie debaty poświęcone problemom środowisk polskich za granicą istotnie przyczyniły się do opracowania polonijnej polityki państwa i modelu współpracy z Polonią. Izba ma też swój udział w realizacji postulatów środowisk polonijnych. Jednym z nich było umożliwienie uczestniczenia obywatelom polskim mieszkającym na stałe za granicą w drugiej turze wyborów prezydenckich. Z inicjatywy Senatu została uchwalona ustawa o repatriacji, na podstawie której rodacy, szczególnie ci z Kazachstanu i obszarów azjatyckich byłego ZSRR, uzyskali prawo powrotu do Polski. Z kolei ustawa o Karcie Polaka wprowadziła znaczne ułatwienia dla osób polskiego pochodzenia, przede wszystkim ze Wschodu. W nawiązaniu do przedwojennego Dnia Opieki nad Rodakami na Obczyźnie z inicjatywy Izby 2 maja obchodzony jest jako Dzień Polonii i Polaków za Granicą. Uchwalono też ustawę o obywatelstwie polskim.

W latach 1990–2019 (z przerwą między 2012 a 2016 r.) w budżecie Kancelarii Senatu znajdowały się środki przeznaczone na finansowanie działań na rzecz opieki nad naszymi rodakami za granicą. Od 2002 do 2019 r. (z przerwą od 2012 do 2016 r.) przy marszałku Senatu działała Polonijna Rada Konsultacyjna, składająca się z przedstawicieli największych organizacji polonijnych na świecie.

35 lat odrodzonego Senatu

DZIAŁALNOŚĆ NA RZECZ POLONII I POLAKÓW ZA GRANICĄ

Wizyta w Senacie dzieci i młodzieży z Białorusi, uczestników akcji „Lato z Polską”, organizowanej przez Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” i współfinansowanej przez Senat, 25 sierpnia 2009 r.
[Fot. Michał Józefaciuk, Kancelaria Senatu]

XV Światowe Forum Mediów Polonijnych z udziałem marszałka Senatu VI kadencji Bogdana Borusewicza, senator Krystyny Bochenek i przewodniczącego Komisji Spraw Emigracji i Łączności z Polakami za Granicą senatora Andrzeja Persona (pomiędzy marszałkiem Borusewiczem a senator Bochenek), 11 września 2007 r.
[Fot. Katarzyna Czerwińska, Kancelaria Senatu]

Uroczystość podpisania przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego ustawy o Karcie Polaka w obecności marszałków Senatu i Sejmu – Bogdana Borusewicza i Ludwika Dorna, gabinet prezydenta RP w Sejmie, 22 września 2007 r.
[Fot. Michał Koziczyński, Kancelaria Senatu]

15. posiedzenie Senatu V kadencji poświęcone polityce państwa polskiego wobec Polonii i Polaków za granicą z udziałem prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego i przedstawicieli organizacji polonijnych, 30 kwietnia 2002 r.
[Fot. Michał Koziczyński, Kancelaria Senatu]

Uroczystość powołania Polonijnej Rady Konsultacyjnej przy Marszałku Senatu VII kadencji, 23 czerwca 2008 r.
[Fot. Katarzyna Czerwińska, Kancelaria Senatu]

Otwarcie szkoły polskiej w Pojana Mikuli w Rumunii (Bukowina), 9 października 2009 r. Na zdjęciu m.in.: prezes Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” Maciej Płażyński (trzeci z lewej), wicemarszałek Senatu VII kadencji Krystyna Bochenek (czwarta z lewej), przewodniczący Komisji Spraw Emigracji i Łączności z Polakami za Granicą senator Andrzej Person (w środku).
[Fot. Aleksandra Leicht, Kancelaria Senatu]

